

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-33>

**TO THE DISCUSSION ON THE TOPIC OF REALIZATION
BY THE PEOPLE OF UKRAINE OF THE POWERS
OF THE OWNER OF NATURAL OBJECTS**

**ДО ДИСКУСІЇ НА ТЕМУ РЕАЛІЗАЦІЇ НАРОДОМ УКРАЇНИ
ПРАВОМОЧНОСТЕЙ ВЛАСНИКА ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ**

Branowicki Wiktor

ORCID ID: 0000-0002-4339-2214
Attorney at Law, Senior partner Law Firm
“KB Partners»
PhD in Economics
Kyiv, Ukraine

Брановицький В. В.

ORCID ID: 0000-0002-4339-2214
адвокат, старший партнер
АО «КБ Партнерс»
кандидат економічних наук
м. Київ, Україна

Питання визнання народу України (далі – народ) реальним суб'єктом права власності на природні об'єкти є достатньо дискусійним через відсутність підтримки ідеї про його самостійність та певної політизації положень Основного закону України з боку правознавців. З цього приводу висувається чимало доводів, більшість з яких не мають, на нашу думку, належного обґрунтування [1]. Тим не менш, як у наукових джерелах, так і в офіційних документах пропонується різне бачення способів тлумачення ст.ст. 13 – 14 Конституції України [2] (далі – КУ). У межах даних тез ми пропонуємо зупинитись на аналізі одного з таких підходів, запропонованого Конституційним Судом України (далі – КСУ), яке стосується правомочностей народу як власника природних ресурсів [3] та вивчення якого дозволить більше наблизитись до дійсного й коректного розуміння окресленої проблематики.

А саме зауважимо, що КСУ у проекті рішення щодо тлумачення названих вище статей КУ [3] приходить до думки, що народ може самостійно реалізовувати усі три складові права власності на природні ресурси, зокрема на землю, якими є права володіння, користування і розпорядження [3]. Але, якщо можливість безпосередньої реалізації права володіння не викликає у нас заперечень, то з приводу останніх двох правомочностей варто детальніше ознайомитись із позицією КСУ. Так, у п. 3.4 проекту рішення зазначено, що реалізація правомочності народу щодо користування землею здійснюється шляхом: надання кожному громадянину можливості використовувати відповідно до закону природні якості землі; забезпечення рівного доступу громадян до користування землею [3]. Іншими словами, КСУ встановлює, що у ч. 2 ст. 13 КУ закріплено право користування як складову права власності

народу. Така позиція знаходить свою підтримку і серед вчених, які наголошують на аналогічному розумінні правомочностей народу [4].

Однак, звернімо увагу, що, відповідно до ч. 1 ст. 13 КУ, права власника від імені народу здійснюється органами публічної влади [2]. Через це позиція КСУ викликає певні сумніви стосовно її узгодженості з КУ в зазначеній вище частині, адже якщо названі права реалізуються через органи публічної влади, то це стосується і прав користування та розпорядження. Тоді виникає питання, чому КСУ стверджує, що правомочність користування розкрита у ч. 2 ст. 13 КУ і реалізується кожним громадянином?

На нашу думку, для вирішення поставленого питання слід виходити з того, що ч. 1 ст. 13 КУ закріплює за органами публічної влади повноваження зі здійснення прав власника народу лише у межах, встановлених КУ [2]. Відповідно, можна припустити, що права кожного громадянина на користування природними об'єктами права власності народу знаходяться поза цими межами. Проте чи можна розглядати право кожного громадянина як спосіб реалізації права користування народом самостійно, адже носієм цього права є саме народ? На нашу думку, ні, адже народ є поняттям, узагальнюючим одразу усю сукупність громадян, а тому дії кожного окремого громадянина не стануть одночасно діями народу. У свою чергу, якщо народ може діяти або безпосередньо, або через органи публічної влади, то реалізація прав кожним громадянином не є реалізацією прав народу. Відповідно, варто відмежовувати права кожного громадянина на користування природними об'єктами від права власності народу на них. У такому разі можна дійти до висновку, що право користування природними об'єктами права власності народу є самостійним правом кожного громадянина України, який ним наділений з тієї причини, що він є частиною народу – власника цих природних об'єктів. І це право є окремим від загального права власності народу, яке реалізується виключно через органи публічної влади.

Що стосується надання органами публічної влади громадянам можливості використовувати природні об'єкти та забезпечення їм рівного доступу до них, про які йде мова у проєкті рішення КСУ [3], то, на нашу думку, зазначені повноваження не є проявами права користування як складової права власності народу. Натомість, наголосимо на тому, що вони кореспондують конституційному праву кожного громадянина, закріпленому у ч. 2 ст. 13 КУ і пов'язані із забезпеченням його реалізації. Це наводить на міркування, що зазначені повноваження є не напрямками реалізації права народу на користування

природними об'єктами, а способом забезпечення реалізації права кожного громадянина на користування ними.

Щодо права розпорядження природними об'єктами, то воно, на думку КСУ, може реалізуватись народом самостійно. Так, землею народ може розпоряджатись як складовою територією України, наприклад, шляхом передачі частини землі іншій державі або отримання землі від неї, змінюючи розмір території України [3]. Аналогічної позиції дотримуються й окремі науковці [4]. Але, на нашу думку, такий погляд є некоректним, адже можливість зміни території, на нашу думку, пов'язана безпосереднім чином з обов'язком народу із захисту територіальної цілісності України (ст. 17 КУ), який відокремлено від права власності на природні об'єкти (ст. 13 КУ) [2]. Та й територія держави є поняттям іншого значення, аніж природні об'єкти. Хоча, маємо зауважити, що підхід, за якого, характеризуючи категорію «території держави», вчені вдаються до характеристики різновидів природних ресурсів, також зустрічається у науковій літературі [5; 6]. З точки зору географії та за необхідності описати простір, на який поширюється територія держави, такий підхід можна виправдати, але ототожнення правового режиму території держави і правових режимів природних об'єктів і їх ресурсів, які на ній знаходяться, на нашу думку, є некоректним і не повинно мати місце у наукових джерелах. Зокрема, звернімо увагу на те, що народ, як закріплено у ч. 1 ст. 13 КУ, має право розпоряджатись природними об'єктами, які знаходяться у межах території України [2]. Тобто це право стосується того, що знаходиться в межах території, і жодним чином не стосується самої території та її кордонів. До того ж, зауважимо, що розпорядження природними об'єктами та зміна території здійснюються за різними процедурами, різними суб'єктами, на підставі різних нормативно-правових актів, а також мають різні правові наслідки. Зміна території безпосереднім чином пов'язана з організацією та існуванням держави (територія є однією з головних рис держави [5; 6]), тоді як розпорядження природними об'єктами – із задоволенням потреб іншого характеру (як то майнового, оздоровчого, рекреаційного тощо). Отже, на нашу думку, у вказаний КСУ спосіб право власності народу на природні об'єкти не реалізується.

Таким чином, підсумовуючи викладене, підкреслимо, що права володіння, користування і розпорядження природними об'єктами, як складові права власності народу, реалізуються за звичайних обставин органами публічної влади від його імені. Право громадян на користування природними об'єктами народної власності не є правомочністю права власності народу, оскільки народ та кожний

окремий громадянин є різними суб'єктами права. Натомість воно є самостійним конституційним правом громадян, яким вони наділені внаслідок свого статусу, як частини народу. Отже, опираючись на вказане, ми не можемо погодитись із позицією КСУ з приводу розуміння права власності народу на природні об'єкти.

Література:

1. Брановицький В. До дискусії з приводу співіснування народної та інших форм власності на природні об'єкти. *Адміністративне право і процес*. 2020. № 3(30). С. 53-68.
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Проект рішення Великої палати КСУ у справі за офіційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень першого речення частини першої статті 13, частини першої статті 14 Конституції України від листопаду 2020 року. URL: https://ru.scribd.com/document/482832021/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82-pdf?fbclid=IwAR3vdMqgAaFq_2NKH2R4av8JPAGkM4CKer52UW6DnXr0cTgQdjSvPNjnak8 (дата звернення: 29.07.2022)
4. Костяшкін І. О. Окремі аспекти реалізації права власності на землю Українського народу. *Університетські наукові записки*. 2017. № 63. С. 204-214.
5. Паламарчук В. Теоретико-правові основи розуміння державної території України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 182-186.
6. Шкабаро В. М., Ященко В. М. Територія як ключова ознака держави та її характеристики. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки»*. 2015. № 2 (7). С. 56-51.